

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 338.439.5:637.5`64:007

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА ©

М.І. ІБАТУЛЛІН,
доктор економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ),

І.В. СВИНОУС,
доктор економічних наук, професор,
професор, завідувач кафедри обліку і
оподаткування,
Білоцерківський національний
аграрний університет
(м. Біла Церква)

У статті розглядаються проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування ринку продукції свинарства. Виділено основні труднощі при збиранні, обробці та зберіганні інформації за існуючою схемою. Оцінено достовірність інформації, яка міститься в статистичних формах, та вказано на високий рівень суб'єктивізму, особливо щодо стану тваринництва в господарствах населення. Інформація, яку подають працівники сільських рад, містить велику статистичну похибку. Підкреслено, що при формуванні інформації щодо обсягів реалізації продукції свинарства сільськогосподарськими підприємствами важливим чинником є визначення натурального еквівалента вимірювання за маркетинговими каналами збуту як по живих тваринах, так і по продуктах забою. Вважаємо, що для цього доцільно використовувати відповідні коефіцієнти переведення, величина яких залежить від статево-вікових властивостей тварини. У даному випадку в статистичній звітності пропонується показувати живу масу тварини, яку вона мала перед забоем.

На основі розглянутої системи статистичних показників запропоновано побудувати інформаційно-аналітичну систему аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку продукції свинарства.

Вихідними даними для аналізу запропоновано ємність досліджуваного ринку та рівень його збалансованості; тип ринку й рівень конкуренції на ньому; трудові ресурси та міграцію; рівень безробіття та працевлаштування; інші макро- і мікроекономічні показники ринку.

Ключові слова: статистична інформація, свинарство, статистичні показники, кон'юнктура, ринок.

Літ.: 10.

Постановка проблеми. Важливим чинником забезпечення стабільного функціонування ринку продукції свинарства є його інформаційно-аналітичне забезпечення. Це пояснюється тим, що існування різноманітних багатьох соціально-

© М.І. ІБАТУЛЛІН, І.В. СВИНОУС, 2018

економічних показників-індикаторів, наявність численних диспропорцій в економіці та необхідність обґрунтування дієвого економічного механізму щодо функціонування ринку свинарства потребує постійного спостереження й аналізу процесів, що відбуваються. Органи державного управління, а також суб'єкти ринку потребують достовірної транспарентної статистичної інформації, розробки обґрунтованих методичних підходів і програм розвитку галузі свинарства та оцінки ефективності таких програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увагу дослідженням проблеми функціонування ринку продукції свинарства приділяли такі науковці, як В. Андрійчук, П. Березівський, О. Варченко, В. Галушко, В. Збарський, С. Кваша, М. Кісіль, П. Саблук, В. Трегобчук Л. Худолій, О. Шпичак та інші. Водночас питання управління формування інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування ринку продукції свинарства не одержали достатнього висвітлення.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка теоретичних і методологічних положень стосовно формування інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування ринку продукції свинарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення існуючих проблем інформаційно-аналітичного забезпечення ефективного управління розвитком свинарства необхідна розробка нового напрямку в системі статистики сільського господарства – моніторингу, який, з одного боку, дасть змогу найбільш точно й оперативно відстежувати ситуаційні моменти, а з іншого – буде базою для якісного аналізу, моделювання та прогнозування функціонування ринку свинарства. Статистичний моніторинг ефективного розвитку даного сегмента продовольчого ринку, як постійно діючої системи спостереження за динамікою показників, повинен забезпечувати комплексну оцінку ресурсів, джерел і результатів його розвитку на всіх рівнях управління [1].

Завданнями інформаційно-аналітичної системи статистичних показників є збір, накопичення, збереження й надання користувачам повної й достовірної інформації про стан агропромислового комплексу на певний момент часу та в динаміці. Тому основними завданнями при розробці такої системи є визначення повноти джерел інформаційного забезпечення, перевірка їх надійності та точності, визначення аналітико-методологічних підходів до побудови інформаційно-програмного комплексу статистичних показників.

Встановлено, що нині основними напрямками одержання інформації про функціонування ринку продукції свинарства є такі:

1. Відкриті офіційні джерела інформації – дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Міністерства аграрної політики та продовольства України. Основними їхніми перевагами є доступність, зручність, чітке графічне представлення, великий обсяг інформації. Тут можна виокремити й певні недоліки: низький ступінь довіри, часткова неоперативність, відсутність унікальності.

2. Відкриті джерела інформації – дані анкетувань керівників агроформувань, переробних підприємств, споживачів. Основні переваги: доступність, зручність, більший ступінь довіри, використання сучасних методів збирання й обробки інформації. Недоліками даного джерела інформації є те, що здебільшого використовується неперевірена чи недійсна інформація. З позицій науковості ці дані є не репрезентативними і лише підтверджують певну закономірність економічних явищ.

3. Запити до державних органів. Перевагами є відносна унікальність інформації, зручність і достовірність, недоліками – значний розрив у часі від подання запиту до одержання відповіді, неотримання або не повне отримання запитуваної інформації, що обмежується Законом України «Про державну таємницю».

Для прийняття рішень на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України з метою моніторингу за станом ринку продукції свинарства використовується механізм формування інформаційного масиву на основі поєднання даних районних та обласних управлінь агропромислового виробництва, державних фіскальної і фітосанітарної служб, міжнародних статистичних агенцій.

Нами виділено основні труднощі при збиранні, обробці та зберіганні інформації за існуючою схемою, а саме:

- неструктурованість вхідних даних, що ускладнює роботу з інформацією й істотно обмежує можливості автоматизованої її обробки;
- використання несумісних форматів на етапі збирання первісної інформації, що можуть спричинити помилки, пов'язані зі зміною форматів даних;
- відсутність системи уніфікованих підходів до обробки, зберігання, оновлення інформації призводить до формального накопичування інформаційних матеріалів;
- відсутність єдиної системи управління даними та доступу до інформації в автоматичному режимі.

Отже, можна зробити висновок, що основним джерелом формування інформаційного масиву даних про стан та тенденції функціонування ринку продукції свинарства є органи Державної служби статистики України. Так статистична діяльність здійснюється органами державної статистики згідно із Законом України «Про державну статистику» від 13 липня 2000 р. та відповідно до завдань, віднесених до їхньої компетенції [2].

На Державну службу статистики України покладається відповідальність за своєчасне й достовірне оброблення та надання статистичної інформації державним та уповноваженим органам і широкій громадськості на основі функціонування статистичної інформаційної системи на загальнодержавному, галузевому, обласному та районному рівнях за єдиною науковою методологією [3].

Нині статистичним обстеженням охоплено понад 53 тис. сільськогосподарських підприємств та понад 15 млн домогосподарств, у тому числі 5,3 млн сільських.

Відомо, що формування статистичної звітності для сільськогосподарських підприємств здійснюється за місцем реєстрації юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності. Ця обставина призводить до суб'єктивізму відображення статистичної інформації, особливо щодо концентрації виробництва продукції свинарства [4]. Для вирішення цієї проблеми пропонується формування статистичної звітності за територіальним принципом.

Зокрема, основними статистичними формами щодо стану галузі свинарства є: ф. № 24-сг (місячна) «Стан тваринництва на 20__ р.»; № 24 (річна) «Стан тваринництва». Так, форми № 24 (річна) і № 24-сг (місячна) складають юридичні особи (їх відокремлені підрозділи), які займаються виробництвом тваринницької продукції, і подають їх органу державної статистики за місцем здійснення своєї виробничої діяльності у терміни, визначені на бланках форм.

На регіональному рівні органи державної статистики розраховують поточні показники щодо виробництва продукції тваринництва, кількості сільськогосподарських тварин і забезпеченості їх кормами у малих сільськогосподарських підприємствах, поточні та річні показники за господарствами населення, які передаються на державний рівень одночасно з інформацією за формами № 24 (річна) і № 24-сг (місячна) у межах діючого комплексу електронної обробки статистичної інформації [4].

Проведення розрахунків по малих сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення органи державної статистики здійснюють за показниками, що характеризують виробництво продукції свинарства (реалізація свиней на забій (у живій масі), виробництво (отримано приросту) та кількість поголів'я. За всіма іншими показниками форм № 24 (річна) та № 24-сг (місячна) поширення на генеральну сукупність органи державної статистики не здійснюють. Оцінюючи достовірність інформації, яка міститься в цих статистичних формах, слід вказати на високий рівень суб'єктивізму, особливо щодо стану тваринництва в господарствах населення. Інформація, яку подають працівники сільських рад, містить велику статистичну похибку. Так при проведенні аналізу інформаційних масивів даних про чисельність свиней в сільських домогосподарствах однієї із сільських рад Хмельницької області статистична похибка по свинях досягла 21 %.

Варто нагадати, що облік свиней у сільських домогосподарствах ведеться наприкінці року, коли традиційно спостерігається сезонне зниження поголів'я. Окрім того, в місячній формі статистичної звітності за даною категорією виробників тваринницької продукції використовується коефіцієнтний метод, що відображає закономірності розвитку галузі в господарствах населення за минулий рік [6].

Вважаємо, що з метою підвищення рівня достовірності необхідно заповнювати ф. № 6-сільрада (річна) двічі на рік. Ця операція вимагає додаткових фінансових витрат на проведення даних заходів. Однак наявність достовірної інформації та прийняття на її основі виважених управлінських рішень державними органами управління забезпечить високий рівень окупності цих заходів. Погоджуємось із авторами [7], що з метою усунення суб'єктивності необхідно здійснювати систематичні сільськогосподарські переписи (кожні 5 років).

Крім поточної сільськогосподарської статистики, у країни є потреба і в інформації іншого типу стосовно сільського господарства. Так сільськогосподарський перепис формує основні дані про організаційну структуру сільськогосподарських підприємств: розмір господарства, землекористування, форма володіння землею, поголів'я худоби і використання техніки, а також кількість господарств, які вирощують певний вид свійської худоби.

Одна з особливостей сільськогосподарського перепису полягає в тому, що він передбачає збір даних на рівні окремих господарств. Через відсутність ресурсів для збору цих даних безпосередньо від господарств за допомогою вибіркового обстеження у багатьох країнах поточна сільськогосподарська статистика формується на основі звітів, що подаються суб'єктами господарювання. Такий метод збору даних є доступним і не вимагає великих витрат, проте якість цих даних часто є незадовільною через низький рівень вищезазначених звітів і відсутність обґрунтованих статистичних понять та процедур. За цих обставин роль сільськогосподарського перепису як статистично обґрунтованого джерела сільськогосподарської статистики може виявитися неоціненою.

Інша перевага сільськогосподарського перепису, порівняно із адміністративними звітами, формується за рахунок ширшого діапазону представлення даних. Так у системі адміністративної звітності статистичні дані зазвичай прямують в агрегованому вигляді до звітів різних адміністративних рівнів.

Важливим чинником, який визначає стан ринку (окрім виробництва), є обсяги реалізації в цілому, а також постачання сировини переробним підприємствам. Слід зазначити, що статистична звітність, що формується переробними підприємствами, не відображає якісних показників стосовно сировини, що надходить на переробку, і відповідно, цін на неї. Визначення цих показників, на нашу думку, дасть можливість у повній мірі подолати дефіцит інформації щодо обсягів переробки свинини залежно від її гатунку та, відповідно, до величин закупівельних цін на неї. На наше переконання, це б дало можливість дослідити вплив якості на вартість виробленої продукції.

При формуванні інформації щодо обсягів реалізації продукції свинарства сільськогосподарськими підприємствами важливим чинником є визначення натурального еквівалента вимірювання залежно від маркетингових каналів збуту як по живих тваринах, так і продуктах забою. Вважаємо, що для цього доцільно використовувати відповідні коефіцієнти переведення, величина яких залежить від статево-вікових властивостей тварини. У даному випадку в статистичній звітності пропонується показувати живу масу тварини, яку вона мала перед забоєм.

Нині об'єктом відображення загальних обсягів реалізації продукції свинарства є середні та великі сільськогосподарські підприємства, кількість яких в Україні становить близько 9 тис. од. Проте загальна кількість суб'єктів господарювання налічує 57 тис. од. Ця обставина спричиняє певну статистичну похибку. Пропонується державне статистичне спостереження за формами № 21-заг (річна, місячна) проводити як суцільне основного масиву й поширювати його на всі підприємства – юридичні особи, незалежно від організаційно-правової форми господарювання та підпорядкування, основний або другорядний код економічної діяльності яких відноситься до групи 0-24 КВЕД.

Дуже проблемним із позиції методології є визначення обсягів реалізації продукції свинарства господарствами населення. Обсяги та вартість продукції, реалізованої господарствами населення, визначають на основі поширених на генеральну сукупність даних вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості.

Залежно від виду продукції при здійсненні розрахунків, рекомендується використовувати такі методологічні підходи:

- за кількістю реалізованої продукції в розрахунку на 1 гол. свині;
- за рівнем товарності сільськогосподарської продукції з невеликим терміном її зберігання.

Оскільки рівень товарності та кількість реалізованої продукції в розрахунку на 1 гол. застосовуються до загальних обсягів виробництва домогосподарствами міської та сільської місцевості, то отримані в розрахунках обсяги реалізації продукції свинарства також будуть характеризувати продаж її всіма господарствами населення, а не лише населенням у сільській місцевості.

Загальні обсяги реалізованої продукції тваринництва визначають як добуток обсягів реалізованої худоби та птиці в розрахунку на 1 гол. свині за поширеними даними вибіркового обстеження домогосподарств та загальної кількості свиней у всіх господарствах населення регіону.

Враховуючи, що інформацію про реалізацію продукції свинарства отримують частково як реалізацію живих тварин у головах, а частково у вигляді продажу м'яса в забійній масі, необхідно провести попередні розрахунки для одержання загального обсягу реалізації худоби та птиці у живій масі.

За другим варіантом обсяги реалізованої продукції свинарства визначають на основі показника товарності, який розраховують на основі вибіркового обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств, та враховують лише реалізацію продуктів забою свиней. Такий розрахунок, на нашу думку, призводить до суб'єктивного підходу щодо визначення показника обсягів реалізації.

Вважаємо, що визначати обсяги реалізації господарствами населення доцільно першим способом, тобто з урахуванням реалізації живих тварин і продуктів забою у розрахунку на 1 гол., оскільки вона найбільш реально відображає значення даного показника.

Величину попиту визначають, в основному, через рівень споживання продуктів забою свиней населення. Для цього існують два інформаційні ресурси: «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України» та «Витрати і ресурси домогосподарств України».

Інформаційною базою при складанні балансів є дані форм державних статистичних спостережень підприємств і організацій сільського господарства, переробної промисловості, торгівлі; дані обстежень житлових умов домогосподарств та їх сільськогосподарської діяльності, митної статистики й інших офіційних джерел, що характеризують формування продовольчих ресурсів та їх використання. Крім того, на основі наявної інформації та виявлених тенденцій при складанні продовольчих балансів використовують у розрахунках експертні оцінки [8].

Фонд споживання свинини розраховується в забійній вазі та містить м'ясо і сало, субпродукти I і II категорій у натуральному виразі, а також м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо свиней.

Проте у провідних країнах світу при визначенні рівня споживання використовуються дані про обсяги споживання лише м'яса, а також м'ясопродуктів у перерахунку на м'ясо, на виготовлення яких було використано виключно м'язову тканину свиней. Ця обставина пояснюється тим, що в економічно розвинутих країнах світу, де високий рівень життя населення, в харчуванні не використовуються субпродукти I і II категорій та сало.

У зв'язку з зазначеним вище, показники рівня споживання м'ясопродуктів в Україні і провідних країнах світу не є співставними. Зважаючи на це, пропонується запровадити як натуральний вимірник рівень споживання лише м'яса та м'ясопродуктів, для виробництва яких використовується виключно м'язова тканина. Лише за такого підходу уможливівається достовірне порівняння рівнів споживання свинини.

Велике значення для дослідження ринку мають вивчення цінової ситуації на всіх етапах товароруку (від виробника до споживача) продукції аналізованої нами галузі та моніторинг рівня закупівельних цін, цін переробників і роздрібних цін, включаючи вартість продуктів забою на споживчих продовольчих ринках.

Нині ціни на продовольство відстежують органи Державної служби статистики України та Міністерство аграрної політики та продовольства України через регіональні центри НДІ «Украгропромпродуктивність» та місцеві органи управління агропромисловим виробництвом. При деталізованому аналізі ці показники суттєво різняться між собою, що свідчить про суб'єктивний підхід при їх формуванні.

Варто наголосити на особливостях проведення цінового моніторингу, що здійснюється територіальними органами агропромислового виробництва для Міністерства аграрної політики та продовольства України з метою контролю за станом ринку продукції свинарства. Ця інформація базується на результатах телефонного інтерв'ю представників регіональних управлінь агропромислового виробництва із представниками переробних підприємств. Періодичність формування звітності – двічі на місяць: на 15-й та 30-й день. Зведені результати висвітлюються на офіційному сайті профільного міністерства. Ця інформація є підставою для прийняття відповідних управлінських рішень державними та регіональними органами влади щодо коригування ситуації на ринку продукції свинарства. Важливою особливістю подібної інформації слід вважати можливість відстежування рівня цін на всіх етапах товароруху продукції свинарства від виробника до кінцевого споживача.

Органи Державної служби статистики України формують інформацію щодо середніх цін реалізації у сільському господарстві на основі даних про кількість і вартість реалізованої сільськогосподарської продукції власного виробництва. Такі дані збираються щомісячно в межах державного статистичного спостереження «Реалізація сільськогосподарської продукції» за формами № 21-заг (місячна, річна).

Оперативна інформація про величину цін на соціально значимі продукти харчування формується шляхом вибіркового опитування керівників підприємств роздрібної торгівлі. Інформацію про ціни виробників промислової продукції підприємства надають за формою державної статистичної звітності № 1-ціни (пром) «Звіт про ціни виробників промислової продукції» територіальному органу державної статистики за місцем знаходження підприємства.

Органи Державної служби статистики на основі затвердженої методики здійснюють дослідження за основними видами продуктів харчування на роздрібних продовольчих ринках 53 міст України станом на 20 число кожного місяця [9].

Паралельно ціновий моніторинг здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства України через регіональні центри і територіальні органи управління агропромисловим виробництвом. Обстеження здійснюють виключно працівники регіональних центрів НДІ «Украгропромпродуктивність» у 3-5 торгових точках на кожному ринку за трьома основними видами продуктів забою свиней (свинина (без кістки), свинина (відруби стегна) та сало. Зібрану інформацію узагальнюють, визначають мінімальні та максимальні рівні і середньгеометричні ціни згідно з відповідною методикою та формують аналітичний збірник.

Оцінюючи статистичні матеріали щодо об'єктивності відображення інформації в них, можемо констатувати, що дані, наприклад, зібрані НДІ «Украгропромпродуктивність», є найбільш прийнятними для опрацювання та прийняття оперативних рішень державними органами управління щодо регулювання ситуації на продовольчому ринку. Інформацію Державної служби статистики України доцільно використовувати для розробки довгострокових стратегій розвитку продовольчого ринку України.

Проте, як свідчить практика отримання та обробки інформації у провідних країнах світу, моніторинг за станом функціонування продовольчого ринку має бути однією з основних функцій Міністерства аграрної політики та продовольства України. Так, починаючи ще з 1973 р. проведення досліджень у цій сфері покладено

на Міністерство сільського господарства США. Із цією метою розроблено систему галузевих оглядів витрат виробництва і так званих галузевих бюджетів, або балансів, і звітів за видами продукції [10]. При відборі й аналізі даних використовують показники статистичних вибірок, що містять від кількох сотень до кількох тисяч ферм. На основі оглядів та з урахуванням змін цін і врожайності (або продуктивності худоби) щорічно складають галузеві баланси – по одному на кожний штат з розвиненим виробництвом певної культури. Баланси за галузями і продуктами містять показники доходів від реалізації основної та побічної продукції, грошові витрати і так звані економічні витрати.

У системі контролю за цінами та аналізу їх динаміки в Міністерстві сільського господарства США ведеться щомісячний і щорічний облік фермерських цін і цін на засоби виробництва для сільського господарства, а також їх співвідношень. Фермерська ціна – це ціна реалізації фермерами сільськогосподарської продукції у першому місці продажу. Здебільшого ця ціна стосується місця, куди фермери постачають продукцію, наприклад, залізничний вокзал, завод. Якщо покупець сам збирає врожай, місце, якого стосується ціна, визначається як «на селі».

Реєстрація даних про фермерські ціни пов'язана зі значними труднощами через безліч каналів реалізації продукції. Відомості про ціни надходять в округи і штати від добровільних кореспондентів. В основному, це місцеві торгові фірми, млини та елеватори, федеральне управління по збуту молока, молокозаводи, збутові кооперативи, місцеві банки, фермери.

Велика частина інформації про ціни надходить у вигляді заповнених анкет. Анкети розсилають таким чином, щоб вони були отримані кореспондентами близько 15-го числа кожного місяця і відіслані в стислі терміни місцевим службам статистичних звітів, котрі беруть до уваги тільки ціни, які відносяться до угод, проведених 13-17-го числа. Дані про обсяги реалізації кожного продукту місцеві служби відсилають у статистичну службу штату, яка перевіряє й аналізує їх за обсягами реалізації в різних районах штату, дає свої рекомендації щодо рівнів цін у штаті і спрямовує їх до Міністерства сільського господарства США. Там додатково перевіряють й аналізують ціни за обсягами реалізації продукції в штаті. Остаточну оцінку рівнів фермерських цін у штатах і по країні в цілому дає Комітет служби статистичних звітів.

Статистика фермерських цін формується дуже оперативно, оскільки процес збирання, обробки та публікації цін займає лише близько двох тижнів. Разом із тим, не всі опубліковані ціни дійсно відображають середні ціни фактичних угод з причини неправильного відбору даних, помилок кореспондентів, неможливості об'єктивно представити ціни за обсягами реалізації і т.д. Отримання більш точних даних про фермерські ціни реалізації вимагало б більше витрат, ніж вважається необхідним для цілей, визначених для Служби статистичних звітів.

Ціни на товари, придбані фермерами, реєструють у США так само, як і фермерські ціни реалізації. Для збору даних проводять обстеження, розсилають анкети в основному фірмам, які продають засоби виробництва для сільського господарства.

Розглянемо особливості формування статистичної інформації щодо розвитку сільського господарства у країнах ЄС. Так урядові органи країн-членів Європейського Союзу також ведуть спостереження за витратами в сільському господарстві. Система відстеження витрат виробництва у фермерських господарствах країн-членів ЄС з 1968 р. уніфікована як єдина мережа, в межах якої

щорічно обстежуються бюджети ферм за 17 типами спеціалізації. Політика регулювання фермерських цін в ЄС ґрунтується на принципі переважного забезпечення фермерських доходів через ринок і ціни, тобто за рахунок споживача. Зростання цін підтримки постійно зіставляється з темпами інфляції в країнах-членах Європейського Союзу.

Реєстрацію цін, за якими фермери продають продукцію або купують засоби виробництва, здійснюють національні статистичні, адміністративні або економічні організації ЄС. Статистичні відомості, отримані від країн-членів Спільного ринку, концентруються в Статистичному управлінні Європейського Співтовариства – ЄВРОСТАТ (EUROSTAT – Statistical Office), яке знаходиться в Брюсселі (Бельгія).

Євростат публікує фермерські ціни і ціни на засоби сільськогосподарського виробництва або в євро, або в національних валютах. За цими цінами ведеться фактичний товарообіг.

Існують певні відмінності щодо деяких цін на продукцію стосовно її якісної характеристики, місця поставки та інших умов, різних темпів інфляції, що дозволяє порівнювати фермерські ціни різних країн-членів ЄС тільки з певними застереженнями.

Таким чином, методика і практика організації статистики та аналізу цін у сільському господарстві за кордоном має значні відмінності порівняно з вітчизняною, передусім через цільову спрямованість на потреби сільськогосподарських виробників та забезпечення прийнятної рівня їх доходів. На нашу думку, ця методика може слугувати для України основою організації статистики та аналізу цін у сільському господарстві шляхом створення на базі відділу аналітичних досліджень Міністерства аграрної політики та продовольства України й НДІ «Укראгропромпродуктивність» системи статистичного моніторингу кон'юнктури ринку (ССМКР), яка б дозволила органам влади державного та місцевого рівнів (завдання економічної безпеки й інші першочергові завдання), а також представникам бізнесу, своєчасно й адекватно оцінювати ринкову ситуацію для прийняття відповідних управлінських рішень.

Так системи статистичного моніторингу кон'юнктури ринку призначено для всебічного збору й аналізу показників ринкової кон'юнктури та кон'юктуроутворюючих факторів для конкретного ринку та/або взаємопов'язаних ринків. Для збирання, накопичення й обробки інформації пропонується використовувати сучасні інформаційні технології, методи кон'юктурного аналізу та комплексної статистичної обробки даних. На виході системи статистичного моніторингу кон'юнктури ринку результатом мають бути кон'юктурні звіти, що публікуватимуться в кон'юктурних оглядах, та можливі сценарії зміни ринкової ситуації. На підставі даної інформації відповідні особи можуть приймати управлінські рішення, які, у свою чергу, впливатимуть на ринкову ситуацію. Цю систему побудовано за замкнутим принципом (зі зворотним зв'язком), що підвищує її ефективність та керованість, а з підвищенням «частоти кругообігу даних» зростає точність та адекватність прийнятих рішень на різних рівнях управління досліджуваної галузі свинарства.

При формуванні вихідних даних для аналізу та прогнозування кон'юнктури необхідно використовувати систему статистичних показників, що ґрунтується на даних, зібраних органами державної статистики, міністерствами, відомствами і підприємствами. Відсутню інформацію по ринку, який досліджується, можна отримати у результаті проведення періодичних панельних досліджень і опитувань як по ринку в цілому, так і за окремими його сегментами.

Висновки. На основі розглянутої нами системи статистичних показників можна побудувати інформаційно-аналітичну систему аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку продукції свинарства. Вихідними даними для такого аналізу є: ємність досліджуваного ринку та рівень його збалансованості; тип ринку та рівень конкуренції на ньому; трудові ресурси та міграція; рівень безробіття та працевлаштування; інші макро- і мікроекономічні показники ринку.

На виході інформаційно-аналітичної системи аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку розробляють прогнози, прогнозні моделі та сценарії, на основі яких при узгодженні з органами влади різних рівнів ухвалюють певні кон'юнктурні рішення.

Інформаційно-аналітична система аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку складається з двох основних частин: блоку математичних моделей і програмного комплексу, які слід будувати за гнучкою динамічною схемою, щоб у процесі експлуатації мати можливість їх модифікувати і модернізувати, застосовуючи більш якісні та сучасні методи аналізу, обробки і представлення даних.

Вихідні дані, моделі, результати аналізу і прогнозування, можливі сценарії та прийняті на їх основі управлінські та/або кон'юнктурні рішення акумулюються в базі даних для подальшого аналізу і прискорення процесу прийняття рішень в наступні періоди часу.

Запропонована система статистичного моніторингу кон'юнктури ринку та її інформаційно-аналітична система аналізу та прогнозування будується за замкнутим принципом із використанням елементів штучного інтелекту (система з самонавчанням). Це дає змогу більш точно й якісно оцінювати ринкову ситуацію на ринку продукції свинарства (у статичній та динамічній) і приймати адекватні управлінські рішення на різних рівнях управління.

Список використаних джерел

1. Васечко О.О. Методологічні основи статистики підприємств. К.: НТК стат. досліджень, 2005. 296 с.
2. Закон України «Про державну статистику» від 02.10.1992 р. № 2657-XI станом на 01.10.2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2614-12>.
3. Методологічні положення зі статистики. Держкомстат України. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006. Вип. 2. Т. 1. 2006. 504 с.
4. Методика проведення розрахунків основних показників обсягів виробництва продукції тваринництва в господарствах усіх категорій, затверджена наказом Держкомстату від 05.08.2008 № 270 (із змінами, затвердженими наказом Держстату України від 13.08.2013 № 245).
5. Керівництво для фахівця з інтерв'ювання з питань організації та методології базових вибіркового обстежень населення (домогосподарств), які здійснюються органами державної статистики. К.: Держкомстат, 2006. 39 с.
6. Ібатуллін М.І. Організаційно-методичні підходи удосконалення статистичного обліку в тваринництві. Інноваційна економіка: наук.-вироб. журн. 2016. № 61 (1-2). С. 235-239.
7. Карпов В.І., Пугачова М.В., Степашко В.С. Статистичний моніторинг соціально-економічних процесів як актуальне завдання державної статистики. Статистика України. 2000. № 2. С. 33-41.
8. Єріна А. М. Організація вибіркового обстежень. К.: КНЕУ, 2004. 128 с.
9. Статистика України. 2000. № 2. С. 33-40.
10. Джессен Р. Методы статистических обследований М.: Финансы и статистика, 1985. 486 с.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Vasjehko O. O. (2005). Metodologichni osnovy statystyky pidprijemstv [Methodological bases of enterprise statistics]. K.: NTK stat. doslidzhen'. 296 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukraïny «Pro derzhavnu statystyku» vid [The Law of Ukraine "On State Statistics" from]. 02.10.1992 r. № 2657-XI stanom na 01.10.2011 r. Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2614-12> [in Ukrainian].
3. Metodologichni polozhennja zi statystyky (2006). [Methodological provisions on statistics]. Derzhkomstat Ukraïny. K.: IVC Derzhkomstatu Ukraïny Vol. 2, no. 1, 504 [in Ukrainian].
4. Metodyka provedennja rozrahunkiv osnovnyh pokaznykiv obsjagiv vyrobnyctva produkcii' tvarynnyctva v gospodarstvah usih kategorij, zatverdzhena nakazom Derzhkomstatu vid 05.08.2008 № 270 (iz zminamy, zatverdzheny my nakazom Derzhstatu Ukraïny vid 13.08.2013 № 245). [Methodology for calculating the main indicators of livestock production in farms of all categories, approved by the order of the State Statistics Committee of Ukraine No. 270 dated 05.08.2008 (with amendments approved by the order of the State Statistics Committee of Ukraine dated August 13, 2013 No. 245)] [in Ukrainian].
5. Kerivnyctvo dlja fahivcja z interv'juvannja z pytan' organizacii' ta metodologii' bazovyh vybirkovyh obstezhen' naseleennja (domogospodarstv), jaki zdijsnjut'sja organamy derzhavnoi' statystyky [Guidelines for a specialist in interviewing on the organization and methodology of basic sample surveys of the population (households) carried out by the state statistics authorities]. (2006). [Manual for an interview specialist on the organization and methodology of basic sample surveys of the population (households) carried out by state statistics bodies]. K.: Derzhkomstat. 39 [in Ukrainian].
6. Ibatullin M.I. (2016). Organizacijno-metodychni pidhody udoskonalennja statystychnogo obliku v tvarynnyctvi [Organizational-methodological approaches to improving statistical accounting in livestock breeding]. Innovacijna ekonomika: nauk.-vyrob. zhurn. № 61 (1-2). 235-239 [in Ukrainian].
7. Karpov V., Pugachova M., Stepanko V. (2000) Statystychnyj monitoring social'no-ekonomichnyh procesiv jak aktual'ne zavdannja derzhavnoi' statystyky [Statistical monitoring of social and economic processes as an actual task of state statistics]. Statystyka Ukrainy. № 2. 33-41 [in Ukrainian].
8. Jerina A. M. (2004). Organizacija vybirkovyh obstezhen'. [Organization of sample surveys]. K.: KNEU. 128 [in Ukrainian].
9. Statystyka Ukraïny [Statistics of Ukraine]. (2000). № 2. 33-40 [in Ukrainian].
10. Dz Hessen R. (1985). Metodu statystycheskih obsledovanij [Methods of statistical surveys]. M.: Fynansu y statystyka. 486 [in Russian].

**ANNOTATION
INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPLY OF THE FUNCTIONING OF PIG
BREEDING PRODUCTS MARKET**

IBATULLIN M.I.,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
National University of Bioresources and Environmental Management of Ukraine
(Kiev),

SVINOUS I.V.,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
BilaTserkva National Agrarian University
(BilaTserkva)

The article deals with the problems of information and analytical support for the functioning of the pig market. The main difficulties in collecting, processing and storing information under the existing scheme are highlighted. The reliability of the information contained in statistical forms is evaluated, and it is indicated on the high level of subjectivity, especially regarding the state of livestock production in households. Information provided by village councils contains a large statistical error. It is emphasized that when forming information on the volumes of sales of pig products by agricultural enterprises, an important factor is the determination of the natural equivalent of measurement by the marketing channels of sales, both in live animals and in products of slaughter. We consider that for this purpose it is expedient to use appropriate transfer coefficients, the value of which depends on the sex-age properties of the animal. In this case, in statistical reporting it is suggested to show the live weight of the animal that it had before slaughter.

On the basis of the considered system of statistical indicators, it is proposed to construct an informational and analytical system for analyzing and forecasting the market situation for pig products.

Initial data for analysis suggest the capacity of the investigated market and its level of balance; the type of market and the level of competition on it; labor force and migration; unemployment and employment; other macro- and microeconomic indicators of the market.

Key words: statistical information, pig breeding, statistical indicators, conjuncture, market.

Lit.: 10.

**АННОТАЦИЯ
ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА ПРОДУКЦИИ
СВИНОВОДСТВА**

ИБАТУЛЛИН М.И.,

доктор экономических наук, доцент,

*Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
(г. Киев),*

СВИНОУС И.В.,

доктор экономических наук, профессор,

*профессор, заведующий кафедрой учёта и налогообложения,
Белоцерковский национальный аграрный университет
(г. Белая Церковь)*

В статье рассматриваются проблемы информационно-аналитического обеспечения функционирования рынка продукции свиноводства. Выделены основные трудности при сборе, обработке и хранении информации по существующей схеме. Оценена достоверность информации, содержащейся в статистических формах, и указан высокий уровень субъективизма особенно по информации о состоянии животноводства в хозяйствах населения. Информация, которую предоставляют работники сельских советов, содержит большую статистическую погрешность. Подчеркнуто, что при формировании информации об объёмах реализации продукции свиноводства сельскохозяйственными предприятиями важным фактором является определение натурального эквивалента измерения по маркетинговым каналам сбыта живых животных и продуктов забоя. Авторы считают, что для этого целесообразно использовать соответствующие коэффициенты перевода, величина

которых зависит от половых и возрастных свойств животного. В данном случае в статистической отчётности предложено показывать живую массу животного, которую оно имело перед забоем.

На основе рассмотренной системы статистических показателей предложено построение информационно-аналитической системы анализа и прогнозирования рынка продукции свиноводства.

В качестве исходных данных для анализа предлагаются ёмкость исследуемого рынка и уровень его сбалансированности; тип рынка и уровень конкуренции на нём; трудовые ресурсы и миграция; уровень безработицы и трудоустройства; другие макро- и микроэкономические показатели рынка.

Ключевые слова: статистическая информация, свиноводство, статистические показатели, конъюнктура, рынок.

Лит.: 10.

Відомості про авторів

ИБАТУЛЛІН Марат Ільдусович – доктор економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ).

СВИНОУС Іван Вікторович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Білоцерківський національний аграрний університет (м. Біла Церква).

IBATULLIN Marat – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, National University of Bioresources and Environmental Management of Ukraine (Kyiv).

SVINOUS Ivan – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University (Bila Tserkva).

ИБАТУЛЛИН Марат Ильдусович – доктор экономических наук, доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (г. Киев).

СВИНОУС Иван Викторович – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой учёта и налогообложения, Белоцерковский национальный аграрный университет (г. Белая Церковь).



УДК 657.631.162:349.412

JEL Classification: G11

**РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ
ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ:
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ
АСПЕКТ ©**

Н.Л. ПРАВДЮК,
доктор економічних наук,
професор кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Методологічною основою пізнання об'єкта дослідження обрано наукові постулати системного розв'язання проблем облікового забезпечення управління рентабельністю. Для розкриття генезису системи облікового забезпечення

© Н.Л. ПРАВДЮК, 2018